

ปัญหาความเครียดภายในครอบครัวและวิธีจัดการกับปัญหา
ของวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว และครอบครัวปกติ
:ศึกษาในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในเขตกรุงเทพมหานคร

นางสาว ตรีนุช ธงไชย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสุขภาพจิต ภาควิชาจิตเวชศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2540

ISBN 974-635-257-1

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**FAMILY STRESS AND COPING STYLES OF MATTAYOM 5 STUDENTS
FROM SINGLE PARENT FAMILIES AND NORMAL FAMILIES
IN BANGKOK METROPOLIS**

Miss. Treenut Thongchai

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Science in Mental Health

Department of Psychiatry

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 1997

ISBN 974-635-257-1

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ปัญหาความเครียดภายในครอบครัวและวิธีจัดการกับปัญหา

ของวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว และครอบครัวปกติ

: ศึกษาในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในเขตกรุงเทพมหานคร

โดย

นางสาว ตรีนุช ชงไชย

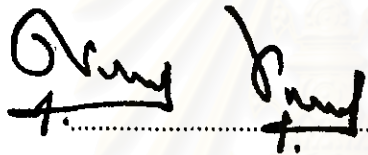
ภาควิชา

จิตเวชศาสตร์

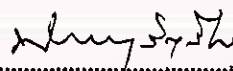
อาจารย์ที่ปรึกษา

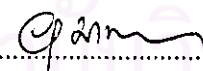
รองศาสตราจารย์ แพทย์หญิง อูมาพร ตังคสมบัติ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ คุมววัฒน์ ชูติวงศ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ นิกร ดุสิตสิน)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ แพทย์หญิง อูมาพร ตังคสมบัติ)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ แพทย์หญิง ดวงใจ กสานติกุล)

ตรีสุข ชงไชย : ปัญหาความเครียดภายในครอบครัวและวิธีจัดการกับปัญหา
 ของวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว และครอบครัวปกติ
 ศึกษาในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในเขตกรุงเทพมหานคร (FAMILY STRESS
 AND COPING STYLES OF MATTAYOM 5 STUDENTS FROM SINGLE PARENT
 FAMILIES AND NORMAL FAMILIES IN BANGKOK METROPOLIS)
 อ. ที่ปรึกษา : รศ. พญ. อุมภาพร ตรังคสมบัติ ; 134 หน้า, ISBN 974-635-257-1.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบปัญหาความเครียดภายในครอบครัว และ วิธีที่
 วัยรุ่นจัดการกับปัญหาดังกล่าว ในวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว และ วัยรุ่นที่อยู่ใน
 ครอบครัวปกติ ในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่อยู่ใน
 ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว 79 คน และ วัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวปกติ 321 คน เครื่องมือ
 ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถามปัญหาความเครียดภายในครอบครัวของวัยรุ่น A - File (The
 Adolescent Inventory of Life Events and Changes) และ แบบสอบถามวิธีจัดการกับปัญหาของวัยรุ่น
 A - Cope (The Adolescent Coping Orientation for Problem Experience) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้
 โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC⁺

ผลการวิจัยพบว่า

1. วัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว มีความเครียดในระดับสูงร้อยละ 27.8
 (A - File score \leq 35)
2. วัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว มีปัญหาความเครียดภายในครอบครัว
 มากกว่า วัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านที่มีความแตกต่างอย่างมี
 นัยสำคัญได้แก่ ด้านการเปลี่ยนแปลงทั่วไปภายในครอบครัว ด้านพฤติกรรมทางเพศของสมาชิกภายในครอบครัว
 และ ด้านการสูญเสียที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว ($p \leq .01$, .05 , และ .01 ตามลำดับ)
3. ความแตกต่างในวิธีจัดการกับปัญหภายในครอบครัวของทั้งสองกลุ่ม พบว่าไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ภาควิชา
 สาขาวิชา
 ปีการศึกษา 2540

ลายมือชื่อนิสิต
 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

c 845192 : MAJOR MENTAL HEALTH

KEY WORD : FAMILY STRESS / COPING STYLES / SINGLE PARENT FAMILY

TREENUT THONGCHAI : FAMILY STRESS AND COPING STYLES OF
MATTAYOM 5 STUDENTS FROM SINGLE PARENT FAMILIES AND
NORMAL FAMILIES IN BANGKOK METROPOLIS. THESIS ADVISOR :
ASSO. PROF. UMAPORN TRANGKASOMBAT , M.D. 134 pp.
ISBN 974 - 635 - 257 - 1.

The purpose of this study was to determine and compare the family stress and coping styles of adolescents from single parent families and normal families in Bangkok Metropolis. The subjects in this study consisted of two groups. The first group were 79 Mattayom 5 students from single parent families and the second group were 321 Mattayom 5 students from normal families. Two instruments were used ; the Adolescent Inventory of Life Events and Changes (A - File) which measures the family stress and the Adolescent Coping Orientation for Problem Experience (A - Cope) which measures the coping styles of adolescents. The data were analyzed with SPSS/PC⁺ program.

The major findings were as follow :

1. Twenty - eight percent of adolescents from single parent families have high level of family stress. (A - File score ≤ 35)
2. Adolescents from single parent families have more family stress than those from normal families ($p \leq .01$). Dimensions with significant difference are family transition, family sexuality and family losses. ($p \leq .01$, .05, and .01 respectivity)
3. The differences in coping styles of both groups of adolescents do not have statistical significant.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาในการแนะนำสั่งสอน รวมทั้งปลูกฝังและเป็นแบบอย่างให้เกิดความรักในการไม่รู้ สำหรับการที่จะเป็นนักวิจัยที่ดีในอนาคตจาก รองศาสตราจารย์ แพทย์หญิง อุมภาพร ตรังคสมบัติ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณของท่านอย่างยิ่ง ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ แพทย์หญิง ดวงใจ กสานติกุล และ อาจารย์ ปรางทิพย์ นพรมมา ที่ได้กรุณาให้เกียรติเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รองศาสตราจารย์ ดร.เชิดศักดิ์ โฆवालินซ์ และ อาจารย์ สมรรัตน์ เลิศมหาฤทธิ์ ได้กรุณาให้คำแนะนำปรึกษาด้านสถิติ จนทำให้การเรียนรู้ที่จะเป็นนักวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ นิกร ดุลิตลีน และ รองศาสตราจารย์ แพทย์หญิง ดวงใจ กสานติกุล ที่ได้กรุณาให้เกียรติเป็นประธาน และกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งให้คำแนะนำตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ให้วิทยานิพนธ์สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอบพระคุณคณะครู อาจารย์ ของโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้ง 10 แห่ง ที่ให้ความร่วมมือ และอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลอย่างดี คุณ สมบุญ บุญดีกุล ผู้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล และให้ความรู้เพิ่มเติมอีกมากมาย และขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่กรุณาเอื้อเฟื้อเงินทุนบางส่วนในการวิจัย

ท้ายสุดวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะสำเร็จลงมิได้ หากไม่ได้รับการปลูกฝังกล่อมเกลาให้เกิดความรักในวิชาจิตเวชมาตั้งแต่ต้นจาก อาจารย์ ดร. วัลลภา คมกัทดี ความกรุณาจาก คุณ อุษา มั่งคณสุต นำใจจากการทุ่มเทกำลังกายกำลังใจอย่างมากในการช่วยเก็บรวบรวมข้อมูล และช่วยเหลือทุกอย่าง จากคุณ ศุภชัย ประดับมุขศิริ ความเอาใจและกำลังใจ จากคุณ สุรสิทธิ์ พุ่มเมณี รวมถึงแรงสนับสนุนและนำใจจาก พี่ๆ น้องๆ โรงพยาบาลสุวิภาวดี เจ้าหน้าที่ธุรการภาควิชาจิตเวชศาสตร์ - จิตเวชเด็ก และ พี่ๆ เพื่อนๆ ทุกคน ที่มีอาจเอ่ยนามได้หมด และที่มีอาจลืมได้ คือความรักจากครอบครัว ที่เป็นเสมือนพลังอันยิ่งใหญ่ให้ประสบความสำเร็จได้ในวันนี้

ตรีสุข ธงไชย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
สมมุติฐานของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
ข้อจำกัดในการวิจัย.....	7
ผลหรือประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	7
2 กรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว และครอบครัวปกติ.....	9
ความหมายของครอบครัว.....	9
โครงสร้างและประเภทของครอบครัว.....	10
ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียว.....	11
ครอบครัวที่มีแม่เป็นหัวหน้าครอบครัว (ไม่มีพ่อ).....	13
ครอบครัวที่มีพ่อเป็นหัวหน้าครอบครัว (ไม่มีแม่).....	14
ผลกระทบที่มีต่อครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว.....	15

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความเครียดภายในครอบครัว และวิธีจัดการกับปัญหา.....	16
ปัญหาความเครียดภายในครอบครัว.....	16.
ภาวะสมดุลของครอบครัว.....	17
สิ่งที่ก่อให้เกิดความเครียด (stressor).....	17
ทฤษฎี ความเครียดของครอบครัว.....	18
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความเครียดของวัยรุ่นที่สัมพันธ์กับครอบครัว.....	21
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิธีจัดการกับปัญหาภายในครอบครัว.....	25
วิธีจัดการกับความเครียดที่มีประสิทธิภาพ.....	27
กระบวนการจัดการกับปัญหาในระดับบุคคล.....	27
ระดับขั้นตอนการจัดการกับปัญหาในระดับครอบครัว.....	30
รูปแบบของการจัดการกับปัญหา.....	36
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวิธีจัดการกับปัญหา.....	41
เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ปัญหาความเครียดภายในครอบครัวของวัยรุ่น.....	44
เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ วิธีจัดการกับปัญหาของวัยรุ่น.....	48
กรอบแนวคิดงานวิจัย.....	50
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	51
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	51
ประชากร.....	51
กลุ่มตัวอย่าง.....	51
ขนาดตัวอย่าง.....	52
วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	53
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	55

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 (ต่อ)	
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	56
เกณฑ์การให้คะแนนของเครื่องมือ A - File.....	57
เกณฑ์การให้คะแนนของเครื่องมือ A - Cope.....	62
ขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถาม A - File และ A - Cope.....	66
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	66
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	67
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	80
สรุปผลการวิจัย.....	82
อภิปรายผลการวิจัย.....	83
ข้อเสนอแนะจากการวิจัย.....	91
รายการอ้างอิง.....	94
ภาคผนวก.....	105
ภาคผนวก ก. รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ.....	107
ภาคผนวก ข. แบบสอบถาม ปัญหาความเครียดภายในครอบครัวและ วิธีจัดการกับปัญหาของวัยรุ่น.....	109
ภาคผนวก ค.	119
ประวัติผู้วิจัย.....	134

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 จำนวน และ ร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม เพศ อายุ ศาสนา.....	68
2 ลักษณะครอบครัวของกลุ่มตัวอย่าง.....	69
3 เปรียบเทียบลักษณะทั่วไปของ วัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว กับวัยรุ่น ที่อยู่ในครอบครัวปกติ.....	71
4 เปรียบเทียบลักษณะครอบครัวของวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว กับวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวปกติ.....	72
5 เปรียบเทียบค่าคะแนนของปัญหาความเครียดภายในครอบครัว (A - File) .ในแต่ละด้าน ที่เกิดขึ้นในวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว และครอบครัวปกติ.....	74
6 เปรียบเทียบระดับความเครียดภายในครอบครัวของวัยรุ่น ที่อยู่ในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว และ วัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวปกติ.....	76
7 เปรียบเทียบค่าคะแนน วิธีที่วัยรุ่นใช้จัดการกับปัญหา (A - Cope) 12 วิธี แยกเป็น วัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว และ วัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวปกติ.....	77
8 เปรียบเทียบระดับความบ่อยครั้งในการใช้วิธีจัดการกับปัญหามายในครอบครัว (A - Cope) ของวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว และ วัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวปกติ.....	79
9 คะแนนปัญหาความเครียดภายในครอบครัวของวัยรุ่นที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว และวัยรุ่นในครอบครัวปกติ เป็นร้อยละแยกย่อยเป็นรายชื่อ.....	120
10 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัญหาความเครียดภายในครอบครัว ของวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว.....	125
11 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัญหาความเครียดภายในครอบครัวของวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวปกติ....	126
12 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ ของวิธีที่วัยรุ่นจัดการกับปัญหามายในครอบครัว ทั้ง 12 วิธี ของวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว.....	128
13 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของวิธีที่วัยรุ่นจัดการกับปัญหามายในครอบครัวทั้ง 12 วิธี ของวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวปกติ.....	130
